قبر جي پهرين رات

قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر..... 5
پهريان ڪاهڻي رات نه ڪنڌي هوندي 10
آخرت جي پهرين منزل قبر آهي 12
دنيا ۾ مسافر ٿي رهو 18
فرمانبردار ٿي قبر جي رحمت 22
گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟ 26
لباس جا 14 مدني گل 31

شيخِ طريقت، اميرِ اهلسنت، بانيءِ دعوتِ اسلامي حضرت علامه مولانا ابوبلال
محمد الياس عطّار قادري رضوي دامت برڪاتهم العاليه

شيخ طريقت، اميرِ اهلسنت، باني ءِ دعوت اسلامي، حضرت علامہ
دَامَت بَرَکَاتُہُمُ العَالِیَہ
مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي
جو اُردو زبان ۾ رسالو

قبر جي پهرين رات

ترجمو پيشڪش

مجلسِ تراجِم (دعوت اسلامي) هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمي ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي تہ مجلسِ تراجم کي آگاھ ڪري ثواب جا حقدار بڻجو.

رابطي جي لاءِ: مڪتب مجلس تراجم (دعوت اسلامي)
عالمي مدني مرڪز فيضان مدينہ محلہ سوداگران
پراڻي سبزي منڊي باب المدينہ ڪراچي
فون نمبر: 021-34921389-90-91
E-mail: translation@dawateislami.net

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ؕ

قبر جي پهرين رات*

شيطان هرگز نہ چاهيندو تہ هي رسالو مڪمل پڙهي قبر جي پهرين رات جي تياريءَ جو ذهن ٺهي، شيطان جي انهيءَ وار کي ناڪام بٹائي ڇڏيو.

درود شريف جي فضيلت

رحمت عالميان، سرورِ ذيشان، محبوبِ رحمٰن صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جو فرمانِ مغفرت نشان آهي: مون تي درودِ پاڪ پڙهڻ پلصراط لاءِ نور آهي، جيڪو جمعي جي ڏينهن اَسي پيرا درودِ پاڪ پڙهندو تہ ان جي اَسي سالن جا گناهہ معاف ٿي ويندا.**

(الجامع الصغير للسيوطي ص 320، حديث 5191)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

کوئی گُل باقی رہے گا نہ چمن رہ جائیگا پر رسولُ اللّٰہ کا دینِ حَسَن رہ جائیگا
ہم صفیرو باغ میں ہے کوئی دم کا چہچہا بُلبلیں اُڑ جائیں گی سُونا چمن رہ جائیگا
اَطلَس کمخواب کی پُوشاک پر نازاں نہ ہو
اِس تنِ بے جان پر خاکی کفن رہ جائیگا

جليلُ القدر تابعي حضرت سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْقَوِي **پنهنجي گهر جي دروازي تي تشريف فرما هئا تہ اتان هڪ جنازو گذريو، پاڻ** رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْه **بہ اٺيا ءِ جنازي جي پويان هلڻ لڳا. جنازي جي هينان هڪ مدني منيءَ زارو قطار روئندي تيز هلي رهي هئي،**

---

* هي بيان اميرِ اهلسنت حضرت علّامہ مولانا محمد الياس عطار قادري رضوي دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه قرآن وسنت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ دعوت اسلامي جي ٽي روزہ سنتن ڀريي اجتماع (صحراءِ مدينہ باب المدينہ ڪراچي) ۾ 27 ربيع النُّور 1431ھ بمطابق 2010-03-14 آچر ڏينهن فرمايو. **مجلس مكتبة المدينہ**

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي. (طبراني)

اها ڇئي رهي هئي: پيارا بابا! اڄ مون تي اهو وقت آيو آهي جيڪو پهريان ڪڏهن نه آيو هو. حضرت سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي جڏهن اهو درد ڀريو آواز ٻڌو ته اکيون اشڪبار، دل بيقرار ٿي وئي، شفقت وچان ان يتيم ۽ غمگين ڇوڪريءَ جي مٿي تي هٿ ڦيريو ۽ فرمايائون: ڏيءَ! توتي نه بلڪ تنهنجي مرحوم بابا تي اهو وقت آيو آهي جيڪو اڄ کان پهريان ڪڏهن نه آيو هو. ٻئي ڏينهن پاڻ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه ان مدني منيءَ کي ڏنو ته ڳوڙها ڳاڙيندي قبرستان ڏانهن وڃي رهي آهي. حضرت سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي به عبرت حاصل ڪرڻ لاءِ ان جي پويان هلڻ لڳا. قبرستان پهچي ڪري مدني منيءَ پنهنجي مرحوم والد جي قبر وٽ ويهي رهي، حضرت سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي هڪ وڻ جي اوٽ ۾ بيهي رهيا. مدني منيءَ پنهنجا ڳل منيءَ تي رکي روئي ڪري چوڻ لڳي:

پيارا بابا! توهان انڌيري ۾ ڏيئي ۽ ڪنهن ساٿيءَ بنا قبر جي پهرين رات ڪيئن گذاري؟ پيارا بابا! ڪالهه رات ته مان گهر ۾ توهان جي لاءِ ڏيئو ٻاريو هو، اڄ رات قبر ۾ ڏيئو ڪنهن ٻاريو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات گهر ۾ مون توهان جي لاءِ بسترو وڇايو هو، اڄ رات قبر ۾ بسترو ڪنهن وڇايو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات گهر ۾ مون توهان جي هٿن پيرن کي زور ڏنو هو اڄ رات قبر ۾ هٿن پيرن کي ڪنهن زور ڏنو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات گهر ۾ مون توهان کي پاڻي پياريو هو، اڄ رات قبر ۾ جڏهن اُڄ لڳي هوندي ۽ توهان پاڻي گهريو هوندو ته پاڻي ڪنهن ڏنو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات ته توهان جي جسم تي چادر مون رکي

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعالي ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي. (مسلم)

هئي اڄ رات ڪنهن رکي هوندي! پيارا بابا! ڪالهه رات ته گهر جي اندر توهان جي منهن تان پگهر مان اگهندي رهي هيس اڄ رات قبر ۾ پگهر ڪنهن صاف ڪيو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات تائين ته توهان مونکي جڏهن به سڏيو مان ايندي هئس، اڄ رات قبر ۾ توهان ڪنهن کي سڏيو هوندو ۽ توهان جو سڏ ٻڌي ڪير آيو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه رات تائين جڏهن توهان کي بک لڳي هئي ته مان ماني کڻي آئي هيس، اڄ رات جڏهن قبر ۾ بک لڳي هوندي ته کاڏو ڪنهن ڏنو هوندو! پيارا بابا! ڪالهه تائين ته مون توهان جي لاءِ مختلف قسمن جا کاڏا تيار ڪيا هئا، اڄ قبر ۾ پهرين رات ڪنهن تيار ڪيا هوندا!

حضرت سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي غمگين ۽ ڏکويل مدني منيءَ جون اهي درد پريون ڳالهيون ٻڌي روئي پيا ۽ ويجهو وڃي فرمايو: اي ڏيءَ! ائين نه بلڪ هينئن چئو: پيارا بابا! دفن ڪرڻ وقت توهان جو منهن قبلي ڏانهن ڪيو ويو هو، ڇا هاڻي به انهيءَ حالت ۾ آهي يا ٻئي طرف منهن ڦيريو ويو آهي؟ پيارا بابا! توهان کي صاف ستڙو ڪفن پارائي دفن ڪيو ويو هو ڇا اهو اڄا تائين صاف ستڙو ئي آهي؟ پيارا بابا! توهان کي قبر ۾ صحيح سلامت جسم سان رکيو ويو هو، ڇا اڄا تائين جسم سلامت آهي يا ان کي کيڙن مکوڙن کائي ڇڏيو آهي؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا ته قبر جي پهرين رات ٻانهي کان ايمان جي باري ۾ سوال ڪيو ويندو ته ڪو جواب ڏيندو ۽ ڪو مايوس رهندو ته توهان ان سوال جو صحيح جواب ڏنو يا ناڪام ٿي ويؤ؟ پيارا بابا! عالم سڳورا

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: توهان جتي بہ هجو مون تي درود پاڪ پڑهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي. (طبراني)

فرمائن ٿا تہ ڪن مُردن تي قبر ڪشاده ٿي ويندي آهي ۽ ڪن تي تنگ، تہ توهان تي قبر تنگي ڪئي آهي يا ڪشادگي؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ ڪنهن ميت جي ڪفن کي جنتي ڪفن ڪنهن جي ڪفن کي جهنمي باه جي ڪفن سان بدلايو ويندو آهي تہ توهان جو ڪفن باه سان بدلايو ويو آهي يا جنتي ڪفن سان؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ قبر ڪنهن کي اهڙي طرح ڏيکائيندي آهي جهڙي طرح ماءُ پنهنجي وڇڙيل پٽ کي شفقت وچان سيني سان لائيندي آهي ۽ ڪنهن کي غضب ناڪ ٿي ايتري زور سان چيپاٽيندي آهي جو ان جون پاسراٽيون ٽٽي هڪ ٻئي ۾ ملي ويندیون آهن تہ قبر توهان کي ماءُ وانگر نرميءَ سان ڳلي لڳايو، يا پاسراٽيون پيڇي ڇڏيون؟ پيارا بابا! عالم سڳورا فرمائن ٿا تہ مُردي کي جڏهن قبر ۾ لاٿو ويندو آهي تہ اهو ٻنهي صورتن ۾ پڇتائيندو آهي، جيڪڏهن نيڪ ٻانهو آهي تہ ان ڳالهہ تي پڇتائيندو آهي تہ ان گهٽيون نيڪيون چونہ ڪيون ۽ جيڪڏهن گنهگار آهي تہ ان لاءِ پڇتائيندو تہ گناه ڇو ڪيا؟ پيارا بابا! توهان نيڪين جي گهٽ هڻڻ جي ڪري پڇتايو يا گناهن تي؟ پيارا بابا! ڪالهہ تائين جڏهن مان توهان کي سڏيندي هيس تہ مون کي جواب ڏيندا هئا، اڄ مان ڪيتري بدنصيب آهيان جو قبر جي سيراندي کان توهان کي سڏي رهي آهيان پر مون کي توهان جي جواب جو آواز ٻڌڻ ۾ نہ ٿو اچي! پيارا بابا! توهان تہ مون کان اهڙا جدا ٿي ويؤ جو قيامت تائين ٻيهر وري نہ ملي سگهندؤ. اي ڪريم ربّ عَزَّوَجَلَّ قيامت جي ميدان ۾ مون کي پنهنجي بابا جي ملاقات کان محروم نہ ڪجانءِ.

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: مون تي درودشريف جي كثرت كريو، بيشك هي توهان جي لاءِ طهارت آهي. (ابو يعليٰ)

حضرتِ سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْقَوِي جون اهي ڳالهيون ٻڌي ان مدني مُنيءَ عرض كيو: اي منهنجا سردار! توهان جي نصيحت پرين ڳالهين مون كي غفلت مان سجاڳ كري ڇڏيو آهي. ان كانپوءِ اها مدني مني روئندي حضرتِ سيِّدُنا حسن بصري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْقَوِي سان گڏ واپس موٽي آئي.

(المواعظ العصفورية لا بي بكر بن محمد العصفوري مترجم ص 118)

آنكھيں رو رو كے سُوجانے والے — جانے والے نہيں آنے والے
كوئی دن ميں يہ سرا اُوجڑ ہے — ارے او چھاؤنی چھانے والے
نفس! ميں خاك ہوا تو نہ مٹا — ہے! مری جان كے كھانے والے
ساتھ لے لو مجھے ميں مُجرِم ہوں — راہ ميں پڑتے ہيں تھانے والے

ہوگيا دَھک سے كليجہ ميرا
ہائے رُخصت كی سنانے والے

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! — صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر.....

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! توهان سيني جو ڪڏهن نه ڪڏهن ته قبرستان وڃڻ جو اتفاق ٿيو هوندو. ڇا ڪڏهن غور كيو ته قبرستان جون سوڳوار فضائون، غمناك هوائون ڇڻ ته اعلان كري رهيون آهن: اي دنياوي زندگي ۾ مطمئن رهڻ وارؤ! توهان سيني كي هڪ نه هڪ ڏينهن هن ويراني ۾ اونداهي قبر ۾ داخل ٿيڻو آهي. ياد ركو! هي قبرون جيكي مٽان كان هڪ جهڙيون نظر اچن ٿيون ضروري ناهي ته انهن جون اندروني حالتون به ساڳيون هجن، جِي ها ان مٽي جي ڏير هينان دفن ٿيڻ وارو جيكڏهن كو نمازي هيو،

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **مون تي درود شريف پڑهو الله تعاليٰ توهان تي رحمت موڪليندو.**
(ابن عدي)

رمضان المبارڪ جا روزا رکڻ وارو هيو، سڄو مبارڪ مهينو يا گهٽ ۾ گهٽ آخري عشري جو اعتڪاف ڪرڻ وارو هيو، رمضان جو عاشق ۽ قدر دان هيو، فرض هڻڻ جي صورت ۾ پنهنجي زڪوٰة پوري ادا ڪرڻ وارو هيو، رزقِ حلال ڪمائڻ وارو هيو، ڪفايت موجب حلال روزي ملڻ تي قناعت ڪرڻ وارو هيو، تلاوتِ قرآن ڪرڻ وارو هيو، تَهَجُّد، اِشراق، چاشت ۽ اَوَّابين جا نفلَ ادا ڪرڻ وارو هيو، عاجزي ڪرڻ وارو هيو، حُسنِ اخلاق جو پيڪر هيو، شريعت جي مطابق هڪ مٺ ڏاڙهي رکڻ وارو هيو، مٿي تي عمامي جو تاج سجائڻ وارو هيو، سنتن تي عمل ڪرڻ وارو هيو، ماءُ پيءُ جي فرمانبرداري ڪرڻ وارو هيو، پانهن جا حق ادا ڪرڻ وارو هيو، الله عَزَّوَجَلَّ **۽ ان جي پياري محبوب** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جو چاهڻ وارو هيو، صحابهء ڪرام** عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان، **اهليبيتِ عظام ۽ اولياءِ ڪرام** رَحِمَهُمُ اللهُ السَّلَام **جو عاشق هيو، تہ ان جي قبر جيڪا مٽان کان مٿيءَ جو ڏير نظر اچي پئي، ٿي سگهي ٿو تہ الله** عَزَّوَجَلَّ **۽ رسول** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جي فضل ۽ ڪرم سان ان جو اندروني حصو حدِ نگاهه تائين وسيع ٿي ڇڪو هجي، قبر ۾ جنت جي دري کلي وئي هجي ۽ ان مٿي جي ظاهري ڏير هيٺان جنت جو خوبصورت باغ موجود هجي. ٻئي طرف ان مٿي جي ڏير هيٺان دفن ٿيڻ وارو جيڪڏهن بي نمازي هيو، رمضان المبارڪ جا روزا ڇاڏي واڍي برباد ڪرڻ وارو هيو، رمضان المبارڪ جي راتين جو گهٽين ۾ ڪرڪيٽ وغيره راندين جي ذريعي مسلمانن جي عبادتن يا ننڊ ۾ خلل پيدا ڪرڻ وارو يا ان طرح جي راندين وارن جو تماشائي بڻجي انهن جي حوصلا افزائي**

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ييرا صبح ۽ ڏهه ييرا شام درودِ پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي. (مجمع الزوائد)

ڪرڻ وارو هيو، فرض هجڻ جي باوجود زڪوٰة جي ادائيگي ۾ بخل ڪرڻ وارو هيو، حرام روزي ڪمائڻ وارو هيو، وياج ۽ رشوت جو واپار ڪرڻ وارو هيو، ماٺهن جو قرض کائڻ وارو هيو، شراب پيئڻ وارو هيو، جوا کيڏڻ وارو هيو، شراب ۽ جوا جا اڏا هلائڻ وارو هيو، بنا اجازتِ شرعي مسلمانن جي دل ڏکائڻ وارو هيو، مسلمانن کي ڏيڃاري ڏمکيون ڏئي پٽو وصول ڪرڻ وارو هيو، پيسن جي ڪري مسلمانن کي اغوا ڪرڻ وارو هيو، چوري ڪرڻ وارو هيو، ڦر ڪرڻ وارو هيو، امانت ۾ خيانت ڪرڻ وارو هيو، زمينن تي ناجائز قبضا ڪرڻ وارو هيو، بي وس هارين جو رت پيئڻ وارو هيو، ڪرسي جي لالچ ۾ مست ٿي ڪري غريبن تي ظلم و ستم جا پهاڙ ڪيرائڻ وارو هيو، ڏاڙهي کوڙائڻ يا هڪ مٺ کان گهٽائڻ وارو هيو، فلمون ڊراما ڏسڻ وارو هيو، گانا باجا ٻڌڻ وارو هيو، گاريون ڏيڻ وارو هيو، ڪوڙ، غيبت، چغلي، الزام تراشي، بدگماني ۽ تڪبُّر جو عادي هيو، ماءُ پيءُ جو نافرمان هيو، ٿي سگهي ٿو ته ان متيءَ جي پر سڪون نظر اچڻ واري ڊير هينان بيقراري وارو ماحول هجي، جهنم جي دري کلي وئي هجي، باهه ٽڙڪي رهي هجي، نانگ ۽ وڇون دفن ٿيڻ واري جي جسم تي چنبڙيل هجن ۽ دانهن ۽ ڪوڪن جو وڏو آواز هجي جنهن کي اسان نٿا ٻڌي سگهون.

منهنجا آقا اعليٰ حضرت رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فرمائن ٿا:

ہائے غافِل وہ کیا جگہ ہے جہاں — پانچ جاتے ہیں چار پھرتے ہیں
بائیں رستے نہ جا مسافِر سُن — مال ہے راہ مار پھرتے ہیں
جاگ سُنسان بن ہے رات آئی — گُرگ بہرِ شکار پھرتے ہیں

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن کتاب ۾ مون تي درود پاڪ لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان کتاب ۾ لکيل رهندو ملائڪ ان جي لاءِ استغفار کندا رهندا. (طبراني)

نفس یہ کوئی چال ہے ظالم
جیسے خاصے بجار پھرتے ہیں

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

آخر موت آهي

اي عاشقانِ رسول! هنن قبرستانن جي ويرانين کي ڏسو ۽ غور کريو ته ڇا جيئري اسان مان کو کنهن قبرستان ۾ صرف هڪ رات اڪيلو گذاري سگهي ٿو؟ شايد کو به همت نه کري سگهي، ته جڏهن جيئري اڪيلي رهڻ کان گهبرايون ٿا ته مرڻ کان پوءِ جڏهن سيئي دوست ۽ مٽ مائٽ موٽي ويا هوندا، عقل سلامت هوندو، سپ کجهه ڏسي ۽ بڌي رهيا هونداسين پر چُرڻ پُرڻ ۽ ڳالهائڻ کان لاچار هونداسين اهڙين هوش اڏائيندڙ حالتن ۾ انڌيري قبر ۾ اڪيلا کيئن رهي سگهنداسين! آهه! اسان جو ته حال هي آهي جو جيڪڏهن سهولتن سان پرپور خوبصورت ايئرڪنڈيشنڈ ڪمري ۾ به اڪيلو قيد کيو وجي ته گهبرائجي وجون!

اندھیری رات ہے غم کی گھٹا عصیاں کی کالی ہے — دلِ بے کس کا اِس آفت میں آقا تُو ہی والی ہے
اُترتے چاند ڈھلتی چاندنی جو ہو سکے کر لے — اندھیرا پاکھ آتا ہے یہ دو دن کی اُجالی ہے
اندھیرا گھر، اکیلی جان، دَم گھٹتا، دل اُکتاتا — خدا کو یاد کر پیارے وہ ساعت آنے والی ہے
نہ چَونکا دن ہے ڈھلنے پر تری منزل ہوئی کھوٹی — ارے او جانے والے نیند یہ کب کی نکالی ہے

رضؔا منزل تو جیسی ہے وہ اِک میں کیا سبھی کو ہے
تم اس کو روتے ہو یہ تو کہو یاں ہاتھ خالی ہے

منا منا اسلامي پائرو! يقين کريو! قبرستان ۾ دفن ٿيڻ وارو

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو جمعي جي ڏينهن مون تي درود شريف پڙهندو آءُ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس. (ڪنزالعمال)

اڄ اسان کي ڇڙ تہ خاموش نصيحت ڪري رهيو آهي: "اي غافل انسانؤ! ياد رکو! ڪل اسان بہ اتي (يعني دنيا ۾) هياسين جتي اڄ توهان آهيو ۽ سياڻي توهان بہ هتي (يعني قبر ۾) اچي پهچندؤ جتي اڄ اسان آهيون." يقيناً جيڪو دنيا ۾ پيدا ٿيو آهي ان کي ضرور مرڻو آهي، جنهن زندگي جا مزا ماڻيا، ان کي موت جي سختين ضرور رنج ڏنو، جنهن خوشين جا خزانا ماڻيا، ان کي موت جو غم ضرور مليو!

اسان دنيا ۾ ترتيب وار آيا آهيون پر.....

مٹا مٹا اسلامي پائرو! اسان هن دنيا ۾ هڪ ترتيب سان آيا ضرور آهيون مطلب تہ پهريان ڏاڏو، پوءِ پيءُ، پوءِ پٽ، پوءِ پوٽو پر موت لاءِ ترتيب ضروري ناهي، پيرسن ڏاڏو زنده هوندو آهي ۽ ڪير پياڪ پوٽو موت جي ور چڙهي ويندو آهي، ڪنهن جو نانو زنده هوندو آهي پر ماءُ جدائي جو صدمو ڏئي ويندي آهي. اسان مان ڪنهن جي گهر مان پاءُ جو جنازو نڪتو هوندو، ڪنهن ماءُ جي نظرن جي سامهون دم ڏنو هوندو، ڪنهن جي پيءُ موت کي ڳلي لڳايو هوندو، ڪنهن جو جوان پٽ حادثي جو شڪار ٿي موت جي منهن ۾ وڃي پيو هوندو، ڪنهن جي ڏاڏِيءَ آخري گهر يعني قبرستان رواني ٿي هوندي تہ ڪنهن جي نانيءَ لاڏاٽو ڪري وئي هوندي. پنهنجي فوت ٿي ويل انهن مٿن مائٽن وانگر هڪ ڏينهن اسان بہ اوچتو هيءَ دنيا ڇڏي ويندا سين.

دِلا غافِل نہ ہو یک دَم یہ دنیا چھوڑ جانا ہے بگیچے چھوڑ کر خالی زمیں اندر سمانا ہے

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **جنهن جمعي جي ڏينهن مون تي ہ سؤ ڀيرا درودِ پاڪ پڙهيو ان جا ہ سؤ سالن جا گناهہ معاف ٿيندا.** (کنزالعمال)

تِرا نازُک بدن بھائی جو لیٹے سَیج پھولوں پر — یہ ہوگا ایک دن بے جاں اِسے کیڑوں نے کھانا ہے
تُو اپنی موت کو مت بھول کر سامان چلنے کا — زمیں کی خاک پر سونا ہے اِینٹوں کا سِرہانا ہے
نہ بیلی ہو سکے بھائی نہ بیٹا باپ تے مائی — تُو کیوں پھرتا ہے سَودائی عمل نے کام آنا ہے
کہاں ہے زَورِ نَمرودی! کہاں ہے تختِ فِرعونی! — گئے سب چھوڑ یہ فانی اگر نادان دانا ہے
عزیزا یاد کر جس دن کہ عِزرائیل آئیں گے — نہ جاوے کوئی تیرے سَنگ اکیلا تُو نے جانا ہے
جہاں کے شَغل میں شاغِل خدا کے ذِکر سے غافِل — کرے دعوٰی کہ یہ دنیا مِرا دائم ٹھکانہ ہے

غُلام اِک دَم نہ کر غفلت حیاتی پر نہ ہو غرّہ
خدا کی یاد کر ہر دم کہ جس نے کام آنا ہے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

پهريان کا اهڙي رات نہ گذاري هوندي

حضرت سيِّدُنا انَس بن مالک رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ **ارشاد فرمائن ٿا: چا مان توهان کي ان ہن ڏينهن ۾ ہن راتين جي باري ۾ نہ ٻڌايان!** (1) **هڪ ڏينهن اهو آهي جڏهن الله** عَزَّوَجَلَّ **جي طرفان اچڻ وارو توهان وٽ رضاءِ الٰهي** عَزَّوَجَلَّ **جي خوشخبري کڻي ايندو يا ان جي ناراضگي جو پيغام ۾** (2) **ٻيو ڏينهن اهو جڏهن تون پنهنجو اعمال نامو کڻڻ لاءِ بارگاهِ الٰهي** عَزَّوَجَلَّ **۾ حاضر ٿيندين ۾ اهو اعمال نامو تنهنجي ساڄي هٿ ۾ ڏنو ويندو يا کاٻي هٿ ۾.** (۾ ہن راتين مان) (1) **هڪ رات اها آهي جيڪا ميت پنهنجي قبر ۾ گذارينڈو ۾ ان کان پهريان ان کڏهن ہ اهڙي رات نہ گذاري هوندي ۾** (2) **ٻي رات اها آهي جنهن جي صبح جو قيامت جو ڏينهن هوندو ۾ ان کان پوءِ کا رات نہ ايندي.** (شُعَبُ الایمان ج 7 ص 388 حدیث 10697)

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نه پڙهي ته ماڻهن مان اهو ڪنجوس ترين شخص آهي. (ترغيب و ترهيب)

اعليٰ حضرت رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه جي وصيت

اي اڇ جا زندؤ ۽ سياڻي جا مُردؤ! اي فنا ٿيڻ وارؤ، اي ڪمزورؤ، اي ضعيفؤ، اي بيمارؤ، اي جوانؤ، اي پوڙهؤ! يقيناً قبر جي پهرين رات نهايت اهم رات آهي. منهنجا آقا اعليٰ حضرت، امامِ اهلسنت، عاشقِ ماهِ نُبُوت، وليءِ نعمت، عظيم البَرَکت، عظيم المَرتبت، مجدّدِ دين و ملت، عالمِ شريعت، پيرِ طريقت، حضرتِ علامہ مولانا الحاج الحافِظ القاري الشاه امام احمد رضا خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الرَّحْمٰن جن تمام وڏا ولي الله ۽ زبردست عاشقِ رسول هئڻ جي باوجود هيءَ وصيت فرمايائون: دفن ڪرڻ کان بعد (تلقين کانپوءِ) ڏيڊ ڪلاڪ منهنجي قبر جي سيراندي واري پاسي کان درود ۽ سلام اهڙي آواز سان پڙهندا رهجو جو مان ٻڌان. پوءِ مونکي اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْن جي حوالي ڪري هليا وڃجو، ۽ جيڪڏهن تڪليف برداشت ڪري سگهو ته مڪمل ٽي ڏينهن ۽ ٽي راتيون پهرو ڏيڻ سان گڏوگڏ ٻه عزيز يا دوست سيراندي کان قرآن شريف ۽ درود شريف ايتري آواز سان بنا وقفي پڙهندا رهن ته جيئن الله عَزَّوَجَلَّ چاهيو ته ان نئين گهر (يعني قبر) ۾ دل لڳي ويندي. (حياتِ اعليٰ حضرت، حصو 3 ص 291)

سگِ مدينہ عُفِيَ عَنْهُ جي وصيت

اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ پنهنجي آقا اعليٰ حضرت رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه جي پيروي ڪندي سگِ مدينہ عُفِيَ عَنْهُ ٻه ان طرح جي وصيت ڪري ڇڏي آهي دعوتِ اسلامي جي اشاعتي اداري مکتبة المدينہ جي شايع ٿيل 436 صفحن تي مشتمل "رسائلِ عطاريہ" ۾ شامل رسالو "مدني وصيت نامو" ۾ آهي: ٽي سگهي ته مون سان محبت ڪرڻ وارا منهنجي تدفين کان

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نه پڙهيو ته تحقيق اهو بدبخت ٿي ويو. (ابن سني)

پوءِ 12 ڏينهن تائين، اهو نه ٿي سگهي ته گهٽ ۾ گهٽ 12 ڪلاڪ ئي سهي منهنجي قبر تي حلقو لڳائن ۽ ذڪر و درود ۽ تلاوت و نعت سان منهنجي دل خوش ڪندا رهن اِنْشَاءَالله عَزَّوَجَلَّ نئين جڳهه ۾ دل لڳي ئي ويندي، ان دوران به باجماعت نماز جو اهتمام ڪريو.

محبوبِ باري صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم جي اشڪباري

اسان جا ڪريم آقا، اسان کي بخشائڻ وارا منا منا مڪي مدني مصطفيٰ، شافعِ يومِ جزا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو قبر بابت خوفِ خدا ملاحظه فرمايو. حضرت سيِّدُنا براء بِن عازِب رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فرمائن ٿا: اسان سرڪار مدينه صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم سان گڏ هڪ جنازي ۾ شريڪ هئاسين ته پاڻ ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم هڪ قبر جي پرسان ويهي ايترا ته رنا جو قبر جي مٽي آلي ٿي وئي. پوءِ فرمايائون: ان جي لاءِ تياري ڪيو.
(سنن ابن ماجه ج 4 ص 466 حديث 4195)

سويا ڪئے نابڪار بندے
رويا ڪئے زار زار آقا
صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

آخرت جي پهرين منزل قبر آهي

اميرالمؤمنين حضرتِ سيِّدُنا عثمانِ غني رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ جڏهن ڪنهن جي قبر تي تشريف فرما ٿيندا هئا ته ايتري قدر روئندا هئا جو پاڻ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ جن جي ڏاڙهي مبارڪ آلي ٿي ويندي هئي. عرض ڪيو ويو: جنت ۽ دوزخ جو تذڪرو ڪرڻ وقت توهان روئندا ناهيو پر قبر تي گهٽو روئندا آهيو ان جو ڪهڙو سبب آهي؟ فرمايائون:

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نہ پڙهيو ان جفا ڪئي. (عبدالرزاق)

مان نبي ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن کان پڇو آهي: آخرت جي سڀ کان پهرين منزل قبر آهي، جيڪڏهن قبر واري ان کان نجات حاصل ڪئي تہ بعد وارو معاملو ان تي آسان آهي ۽ جيڪڏهن ان نجات حاصل نہ ڪئي تہ بعد وارو معاملو ڏاڍو سخت آهي.

(سنن ابن ماجه 4 ص 500 حديث 4267)

جنازو خاموش مبلغ آهي

منا منا اسلامي ڀائرو! ڏنو توهان ذوالنّورَين، جامعُ القرآن حضرت سيِّدُنا عثمان ابنِ عفّان رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ جو خوفِ خدا! پاڻ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ عشره مبشره يعني ان ڏهن خوش نصيب صحابہ ڪرام عَلَيْهِمُ الرِّضْوَان مان آهن جن کي اللهعَزَّوَجَلَّ جي حبيب، حبيبِ لبيب صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم پنهنجي زبانِ حق ترجمان سان خصوصي طور تي جنتي هئڻ جي بشارت ڏني هئي، پاڻ رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان معصوم فرشتا بہ حيا ڪندا هئا. ان جي باوجود بہ قبر جو خوف، وحشتن، اڪيلائپ ۽ انڌيري جي باري ۾ بي انتها خوفزده رهندا هئا ۽ هڪ پاسي اسان آهيون جو پنهنجي قبرن کي وساري وينا آهيون، روزانو ماڻهن جا جنازا نڪرندي ڏسڻ جي باوجود اهو نہ ٿا سوچيون تہ هڪ ڏينهن اسان جو جنازو بہ ڪنيو ويندو، يقينًا اهي جنازا اسان جي لاءِ خاموش مبلغ جي حيثيت رکن ٿا. اهي جيڪي ڪجهہ ڇئي رهيا هوندا آهن ان کي ڪنهن هن طرح نظم ۾ بيان ڪيو آهي:

جنازہ آگے آگے کہہ رہا ہے اے جہاں والو
مرے پیچھے چلے آؤ تمہارا رہنما میں ہوں

اونداهي خوف جو سبب آهي

اي عاشقانِ رسول! افسوس صد ڪروڑ افسوس! ڇو ته اسان ٻين کي قبر ۾ دفن ٿيندي ڏسون ٿا پر اهو وساري ڇڏيون ٿا ته هڪ ڏينهن اسان کي به قبر ۾ لاٿو ويندو. آهِ! اسان جي حالت اها آهي جو رات جو بجلي بند ٿي وڃي ته دل گهبرائيندي آهي خاص ڪري اڪيلي ۾ ته تمام گهڻو خوف ٿيندو آهي ۽ انڌيرو ماري ڇڏيندو آهي، هاءِ! هاءِ! ان کان پوءِ به قبر جي سخت انڌيري جو ڪو احساس ناهي. نمازون اسان کان نٿيون پڙهيون وڃن، رمضان المبارڪ جا روزا اسان کان نٿا رکيا وڃن، فرض هجڻ جي باوجود به زڪوٰة اسان کان پوري نٿي ادا ڪئي وڃي، ماءُ پيءُ جا حق اسان ادا نٿا ڪري سگهون، آهِ! رات ڏينهن گناهن ۾ گذري رهيا آهن، يقيناً موت جو هڪ وقت مقرر آهي ان کي ٽارڻ ممڪن ناهي، جيڪڏهن ان طرح گناهه ڪندي ڪندي هڪدم موت جو پيغام اچي ويو ۽ اسان کي اونداهي قبر ۾ لاٿو ويو ته نه ڇاڻ اسان جي قبر جي پهرين رات ڪيئن گذرندي!

یاد رکھ ہر آن آخِر موت ہے — بن تُو مت اَنجان آخِر موت ہے
مرتے جاتے ہیں ہزاروں آدمی — عاقِل و نادان آخِر موت ہے
کیا خوشی ہو دل کو چَندے زِیْست سے — غَمزَدہ ہے جان آخِر موت ہے
مُلکِ فانی میں فنا ہر شَے کو ہے — سن لگا کر کان آخِر موت ہے

بارہا عِلمی تجھے سمجھا چکے
مان یا مت مان آخِر موت ہے

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو مون تي درود پاڪ پڙهڻ وساري ويٺو اهو جنّت جو رستو وُلجي ويو. (طبراني)

عاليشان محل جو عبرتناڪ واقعو

انسان تمام وڏا وڏا منصوبا تيار ڪندو آهي مگر ان جو هن ڳالهه ڏانهن ڌيان ئي نه هوندو آهي ته زندگي ڪنهن ٻئي جي هٿ ۾ آهي، جڏهن هڪ دم زندگيءَ جي ڏور ڇڪي ويندي ۽ مرٽو ئي پوندو ته سڀ ڪيو ڪمايو اتي جو اتي رهجي ويندو، ڇيو وجي ٿو: "مدينةالاولياءِ ملتان" جو هڪ نوجوان دولت ڪمائڻ جي نشي ۾ پنهنجي وطن، شهر ۽ خاندان وغيره کان پري ڪنهن ٻئي ملڪ ۾ وڃي رهيو. خوب مال ڪمايائين ۽ گهر وارن کي موڪلينڈو رهيو، پاڻ ۾ مشوري سان عاليشان بنگلو تيار ڪرڻ لاءِ ٽئي ٽيو. اهو نوجوان سالن تائين پيسا موڪلينڈو رهيو، گهر وارا گهر نهرائيندا رهيا ۽ ان کي خوب سجائيندا رهيا، ايتري تائين جو هڪ عظيم الشّان بنگلو نهي تيار ٿي ويو. هي نوجوان جڏهن واپس آيو ته ان عظيم الشّان بنگلي ۾ رهائش جي لاءِ تياريون عروج تي هيون پر آهه! قسمت ان عاليشان بنگلي ۾ شفٽ ٽيڻ کان تقريباً هڪ هفتو اڳ ان نوجوان جو اِنتِقال ٿي ويو ۽ اهو نوجوان پنهنجي روشنين سان جڳمڳ ڪندڙ عاليشان بنگلي جي بجاءِ انڌيري قبر ۾ منتقل ٿي ويو.

جہاں میں ہیں عِبرت کے ہر سُو نمُونے مگر تُجھ کو اندھا کیا رنگ و بو نے
کبھی غور سے بھی یہ دیکھا ہے تُو نے جو آباد تھے وہ مکاں اب ہیں سُونے
جگہ جی لگانے کی دُنیا نہیں ہے
یہ عِبرت کی جا ہے تماشا نہیں ہے

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي. (طبراني)

دنيا جا طلبگار

افسوس! اسان جي اڪثريت اڄ دنيا جي طلبگار ۽ آخرت جي فڪر کان خالي آهي، اسان مان ته ڪجهه اهي به آهن جيڪي فاني دنيا جي لذتن جي سبب خوش ۽ خرم، زوال و فنا کان بي خوف، موت جي تصور کان بي خبر، دنيا جي لذتن ۾ بدمست آهن ڪجهه ته اهڙا آهن جيڪي هن ناپائيدار دنيا ۾ هڪدم موت اچڻ کان بي خبر آهن، سهولتن ۽ آسائشن جي حاصل ٿيڻ کان پوءِ ان ۾ ايتري قدر مگن ٿي ويا جو قبر جو انڌيرو، وحشت ۽ تنهائي کي وساري وينا آهن. آه! اڄ اسان جي پوري قوت دنياوي زندگي کي بهتر بنائڻ ۾ وقف ٿي رهي آهي، آخرت جي بهتري لاءِ فڪر تمام گهٽ ٿو نظر اچي. ٿورو غور ته ڪريو هن دنيا ۾ ڪيئي امير ماڻهو اهڙا به ٿي گذريا آهن جيڪي دولت و حڪومت، عزت ۽ دبدبي، گهر وارن ۽ خاندان وارن جي عارضي قرب، دوستن جي وقتي ميل جول ۽ نوڪرن جي خوشامدانه خدمت جي پرم ۾ قبر جي تنهائي کي وساري چڪا هئا. پر آه! اوچتو فنا جا ڪڪر آيا، موت جو طوفان هليو ۽ دنيا ۾ گهٽو عرصو رهڻ وارن جون اميدون خاڪ ۾ ملي ويون، موت انهن جي پُررونق ۽ خوشين پرين گهرن کي ويران ڪري ڇڏيو. روشنين سان جڳمڳ ڪندڙ محلات مان ڪٽي انهن کي گهپ انڌيري قبرن ۾ منتقل ڪيو ويو. آه! اهي ڪلهه تائين پنهنجي خاندان جي رونقن ۾ شادمان ۽ مسرور هئا اهي اڄ قبرن جي وحشتن ۽ تنهائين ۾ غمزده ۽ رنجيده آهن.

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **جنهن مون تي هڪ پيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعالي ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي.** (مسلم)

اَجَل نے نہ کِسریٰ ہی چھوڑا نہ دارا　　اِسی سے سکندر سا فاتح بھی ہارا
ہر اِک لیکے کیا کیا نہ حسرت سِدھارا　　پڑا رہ گیا سب یُونہی ٹھاٹھ سارا
جگہ جی لگانے کی دنیا نہیں ہے
یہ عبرت کی جاہے تماشا نہیں ہے

دنيا جو ڏوکو

افسوس آهي ان تي جيڪو دنيا جي ناپائيداري ڏسڻ باوجود ان جي ڏوکي ۾ مبتلا رهي ۽ موت کان بلڪل غافل ٿي وڃي. واقعي جيڪو دنياوي زندگي جي ڏوکي ۾ اچي پنهنجي موت ۽ قبر و حشر کي وساري ويهي ۽ الله عَزَّوَجَلَّ **کي راضي ڪرڻ لاءِ عمل نه ڪري، نهايت ئي قابلِ مذمت آهي. ان ڏوکي کان خبردار ڪندي اسان جو الله** عَزَّوَجَلَّ **سيپاري 22 سورةُ الفاطر جي آيت نمبر 5 ۾ ارشاد فرمائي ٿو:**

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ۝۵

(پ۲۲، الفاطر:۵)

ترجمو ڪنزالايمان: اي انسانو! بيشڪ الله جو واعدو سچو آهي، پوءِ توهان کي هرگز ڏوکو نه ڏئي دنيا جي زندگي ۽ هرگز توهان کي الله جي حڪم تي ڏوکو نه ڏئي اهو وڏو ڏوکيباز (يعني شيطان).

اي عاشقان رسول! ۽ منهنجا مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! يقيناً جيڪو موت ۽ ان کان بعد وارن معاملن جي سڀني نموني ڄاڻ رکي ٿو اهو دنيا جي رنگينين ۽ ان جي آسائشن جي ڏوکي ۾ نٿو اچي سگهي. ڇا توهان ڪڏهن ڪنهن مرڻ واري جي لاءِ قبر ۾ رکڻ لاءِ فرنيچر تيار ڪرائيندي، قبر ۾ ايئرڪنڊيشنڊ لڳرائيندي، پيسا رکڻ لاءِ

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: توهان جتي به هجو مون تي درود پاڪ پڑهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي. (طبراني)

ٿجوڙي نهرائيندي، راندين ۾ ڪٽيل ڪپ ۽ دنياوي ڪاميابين ۾ ڪٽيل تحفا سجائڻ لاءِ ڪٻٽ نهرائيندي ڏٺو آهي؟ نه ڏٺو هوندو ۽ هي ڪم شرعاً صحيح به ناهي، ته پوءِ جڏهن سڀ ڪجهه هتي ڇڏي وڃڻو آهي ته هي ڏگريون اسان جي ڪهڑي ڪم جون؟ جنهن دولت جي لاءِ سڄي زندگي محنت ۽ مشقت ڪريون ٿا اها اسان جي ڪهڑي مدد ڪندي؟ جنهن منصب جي ڪري آڪڙ ڪندا رهياسين ته آخر اهو اسان جي ڪهڑي ڪم ايندو؟ مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! اڄا به وقت آهي، هوش ۾ اچو ۽ قبر و آخرت جي تياري ڪريو.

دنيا ۾ مسافر ٿي رهو

حضرت سيِّدُنا عبدالله بن عمر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا کان روايت آهي ته حضور پاڪ، صاحبِ لولاڪ، سياح افلاڪ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن منهنجي ڪلهي تي هٿ رکي ارشاد فرمايو: "دنيا ۾ هيئن رهو جڙ توهان مسافر آهيو." حضرت سيِّدُنا عبدالله بن عمر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا فرمائيندا هئا: جڏهن تون شام ڪرين ته اڇڻ واري صبح جو انتظار نه ڪر ۽ جڏهن صبح ڪرين ته شام جو منتظر نه رهه ۽ تندرستي جي حالت ۾ بيماري لاءِ ۽ زندگيءَ ۾ موت جي لاءِ تياري ڪري ڇڏ.

(صحيح بخاري ج 4 ص 223 حديث 6416)

دنيا، آخرت جي تياري لاءِ خاص آهي

حضرتِ سيِّدُنا عثمانِ غني رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ جن سڀ کان آخري خطبو جيڪو ارشاد فرمايو ان ۾ هي به آهي: الله تعاليٰ توهان کي دنيا صرف ان لاءِ عطا ڪئي آهي ته توهان ان جي ذريعي آخرت جي تياري ڪيو ۽ ان لاءِ عطا ناهي فرمائي ته توهان ان "دنيا" جا ئي

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **مون تي درودشريف جي ڪثرت ڪريو، بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت آهي.** (ابو يعليٰ)

بڌجي وڃو، بيشڪ دنيا فاني ۽ آخرت باقي آهي. توهان کي فاني (دنيا) ڪٽي ورگلائي ڪري (آخرت) کان غافل نه ڪري ڇڏي، فنا ٿيڻ واري دنيا کي باقي رهڻ واري آخرت تي ترجيح نه ڏيو ڇو ته دنيا منقطع ٿيڻ واري آهي ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ڏانهن واپس موٽڻو آهي. الله عَزَّوَجَلَّ کان ڊجو ڇو ته ان جو خوف ان جي عذاب جي لاءِ (آڙ ۽) ڍال ۽ الله عَزَّوَجَلَّ تائين پهچڻ جو ذريعو آهي.

(ذَمُّ الدُّنيا مع موسوعة ابن اَبِي الدُّنيا ج 5 ص 83 رقم 146)

ہے یہ دنیا بے وفا آخر فنا
نہ رہا اس میں گدا نہ بادشہ

اي عاشقانِ رسول ۽ منهنجا مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! هن دنيا جي حقيقت هڪ رستي وانگر آهي جنهن کي طئي ڪرڻ کان پوءِ ئي اسان منزل تائين پهچندا آهيون، هاڻي اها منزل جنت هوندي يا جهنم! ان جو دارو مدار ان ڳالهه تي آهي ته اسان اهو سفر ڪيئن طئي ڪيو! الله عَزَّوَجَلَّ ۽ رسول صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي اطاعت ڪندي يا نافرماني ڪندي؟ جيڪڏهن اسان جنت جا انعام حاصل ڪرڻ ۽ جهنم جي عذابن کان بچڻ چاهيون ٿا ته اسان کي "پنهنجي ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش ڪرڻي پوندي."

الله کرے دل میں اتر جائے میری بات

ميّت جو اعلان

سرڪارِ مدينه، سلطانِ با قرينه، قرارِ قلب وسينه صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جن ارشاد فرمايو: ان ذات جو قسم جنهن جي قبضه ۽ قدرت ۾ منهنجي جان آهي جيڪڏهن ماڻهو ان جو (يعني مرڻ واري جو)**

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مون تي درود شريف پڑهو الله تعالي توهان تي رحمت موکليندو.
(ابن عدي)

نڪاڻو ڏسي ونڻ ۽ ان جي گفتگو ٻڌي ونڻ ته مردي کي وساري ڇڏين ۽ پنهنجي جانين تي روئن. جڏهن مردي کي تختي تي رکي اڌاريو ويندو آهي ته ان جو روح ڦٽڪي تخت تي ويهي آواز ڏيندو آهي: اي منهنجا اهل و عيال! دنيا توهان سان بہ ائين نہ کيڏي جيئن اها مون سان کيڏي، مان حلال ۽ حرام مال جمع کيو ۽ اهو ٻين لاءِ ڇڏي آيس. ان جو نفعو انهن جي لاءِ آهي ۽ نقصان منهنجي لاءِ، بس جو ڪجهه مون تي گذريو آهي ان کان ڊڄو (يعني عبرت حاصل ڪريو)
(التذكرة للقرطبي ص 76)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

مُردي جي پڪار

حضرت سيِّدُنا ابو سعيد خُدري رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کان روايت آهي ته خاتمُ المرسلين، رَحمةٌ لِّلعٰلمين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عبرت نشان آهي: جڏهن جنازو تيار ٿي ويندو آهي ۽ ماڻهو ان کي پنهنجي ڪلهي تي کڻندا آهن، جيڪڏهن اهو نيڪ آهي ته چوندو آهي ته مون کي جلدي ونڻي هلو، جيڪڏهن اهو برو هوندو آهي ته پنهنجي رشتيدارن کي چوندو آهي: هاءِ! مون کي توهان ڪيڏانهن ونڻي وڃي رهيا آهيو! انسانن کان علاوه هر هڪ شيء ان جو آواز ٻڌندي آهي، جيڪڏهن انسان ان کي ٻڌي ونڻي ته بيهوش ٿي وڃي.
(صحيح بخاري ج 1 ص 465 حديث 1380)

قَبَر جي پڪار

حضرتِ سيِّدُنا ابو الحَجّاج ثُمالِي رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کان روايت آهي، سرڪارِ مدينہ، سلطانِ باقرينہ، قرارِ قلب و سينہ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن ارشاد

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درودِ پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي. (مجمع الزوائد)

فرمايو: جڏهن ميت کي قبر ۾ لاٿو ويندو آهي ته قبر ان کي چوندي آهي: اي انسان تون برباد ٿين! تون چا جي ڪري مون کي وساريو هو؟ چا توکي ايتري به خبر نه هئي ته مان فتنن جو گهر آهيان، اونداهي جو گهر آهيان، پوءِ تون چا جي ڪري مون تي آڪڙجي گهمندو ڦرندو هئين؟ جيڪڏهن اهو مردو نيڪ ٻانهي جو هوندو ته هڪ غيبي آواز قبر کي چوندو: اي قبر! جيڪڏهن هي انهن مان هجي جيڪي نيڪي جو حڪم ڪندا رهيا ۽ برائي کان روڪيندا رهيا ته پوءِ! (تنهنجو سلوڪ چا هوندو؟) قبر چوندي آهي: جيڪڏهن اها ڳالهه آهي ته ان لاءِ گلزار بڻجي وڃان ٿي. پوءِ ان شخص جو جسم نور ۾ تبديل ٿي ويندو آهي ۽ ان جو روح ربُّ العٰلمين عَزَّوَجَلَّ جي بارگاهه ڏانهن پرواز ڪري ويندو آهي! (مسند ابي يعليٰ ج 6 ص67 حديث 6835)

اي عاشقانِ رسول ۽ منهنجا مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ٿورو سوچيو ته سهي ان وقت جڏهن قبر ۾ اڪيلا هونداسين، گهبراهٽ محسوس ٿيندي، نه ڪيڏانهن وڃي سگهنداسين نه ڪنهن کي سڏي سگهنداسين ۽ ٻاهر نڪرڻ جي به ڪا صورت نه هوندي. ان وقت قبر جي اُپ ڏاريندڙ رڙين ٻڏڻ کان پوءِ چا گذرندو!

قَبْر روزانہ یہ کرتی ہے پکار — مجھ میں ہیں کیڑے مکوڑے بے شمار
یاد رکھ! میں ہوں اندھیری کوٹھڑی — مجھ میں سُن وَحشت تجھے ہوگی بڑی
میرے اندر تُو اکیلا آئیگا — ہاں مگر اعمال لیتا آئیگا
تیرا فن تیرا ہُنَر عُہدہ ترا — کام آئے گا نہ سرمایہ ترا
دولتِ دنیا کے پیچھے تُو نہ جا — آخرت میں مال کا ہے کام کیا
دل سے دنیا کی مَحَبَّت دُور کر — دل نبی کے عِشْق سے معمور کر

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن کتاب ۾ مون تي درود پاڪ لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان کتاب ۾ لکيل رهندو ملائڪ ان جي لاءِ استغفار کندا رهندا. (طبراني)

لندن و پیرس کے سپنے چھوڑ دے
بس مدینے ہی سے رِشتہ جوڑ لے

جنت جو باغ يا جهنم جو کڏو

الله جي محبوب، داناءِ غيوب، مُنَزَّهٌ عَنِ العيوب صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عبرت نشان آهي: "قبر جنت جي باغن مان هڪ باغ آهي يا جنهم جي کڏن مان هڪ کڏو." (سنن ترمذي ج 4 ص 208 حديث 2468)

گورِ غریباں باغ ہوگی خُلد کا
مجرموں کی قبر دوزخ کا گڑھا

فرمانبردار تي قبر جي رحمت

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! نمازن ۽ سنتن تي عمل ڪرڻ وارن جي لاءِ قبر ۾ راحتون ۽ بي نمازين، ۽ گناهن ۾ ريا غير شرعي فيشن ڪرڻ وارن لاءِ آفتون ئي آفتون هونديون، حضرتِ علامہ جلالُ الدّين سُيُوطِي شافعي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِي فرمائن ٿا: حضرتِ سيِّدُنا عُبيد بن عُمير رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کان روايت آهي ته، قبر مردي کي چوندي آهي ته جيڪڏهن تون پنهنجي زندگي ۾ الله عَزَّوَجَلَّ جو فرمانبردار هئين ته اڄ مان توتي رحمت ڪنديس ۽ جيڪڏهن تون پنهنجي زندگيءَ ۾ الله عَزَّوَجَلَّ جو نافرمان هئين ته مان تنهنجي لاءِ عذاب آهيان، مان اهو گهر آهيان جو جيڪو مون ۾ نيڪ ۽ فرمانبردار ٿي داخل ٿيو اهو مون کان خوش ٿي نڪرندو ۽ جيڪو نافرمان ۽ گنهگار هيو، اهو مون کان تباه حال ٿي نڪرندو. (شَرحُ الصُّدُور ص 114، اهوال القبور لابن رجب ص 27)

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو جمعي جي ڏينهن مون تي درود شريف پڙهندو آءُ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس. (ڪنزالعمال)

پاڙي واري مردن جي پُڪار

منقول آهي: جڏهن مردي کي قبر ۾ رکيو ويندو آهي ۽ ان کي عذاب ٿيندو آهي تہ پاڙي وارا مردا ان کي سڏي چوندا آهن: اي دنيا مان اچڻ وارا! ڇا تون اسان جي موت مان نصيحت حاصل نہ ڪئي؟ ڇا تو ڪونہ ڏٺو تہ اسان جا اعمال ڪيئن ختم ٿيا؟ ۽ توکي تہ عمل ڪرڻ جي مهلت ملي هئي، پر تو وقت ضايع ڪري ڇڏيو، قبر جو هر حصو ان کي سڏي چوندو آهي: اي زمين تي آڪڙجي هلڻ وارا! تو مرڻ وارن مان عبرت حاصل ڇونہ ڪئي؟ ڇا تو نہ ڏٺو تہ تنهنجي مُرده رشتيدارن کي ماٺهو ڪهڙي طرح قبرستان ڏانهن ڪڍي ويا. (شَرحُ الصُّدُور ص 116)

مُردن سان گفتگو

"شَرحُ الصُّدُور" ۾ آهي: حضرت سيِّدُنا سعيد بن مسيَّب رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائن ٿا: هڪ دفعي اسان اميرُالمُؤمِنِين حضرتِ مولاءِ ڪائنات، عليُّ المرتَضيٰ، شيرِخدا كَرَّمَ اللهُ تَعَالٰی وَجْهَهُ الْكَرِيْم سان گڏ مدينہ منوره جي قبرستان وياسين. حضرتِ مولا علي كَرَّمَ اللهُ تَعَالٰی وَجْهَهُ الْكَرِيْم جن قبر وارن کي سلام ڪيو ۽ فرمايو: اي قبرن وارؤ! توهان پنهنجي خبر ٻڌائيندؤ يا اسان توهان کي ٻڌايون؟ سيّدنا سعيد بن مُسَيَّب رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائن ٿا تہ اسان قبر مان "وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهٗ" جو آواز ٻڌو ۽ ڪو چوڻ وارو ڇئي رهيو هيو: يا اميرُالمُؤمِنِين! توهان ئي ٻڌايو تہ اسان جي مرڻ کان پوءِ ڇا ٿيو؟ حضرت مولا علي كَرَّمَ اللهُ تَعَالٰی وَجْهَهُ الْكَرِيْم جن فرمايو: ٻڌي ڇڏيو! توهان جو مال تقسيم ٿي ويو، توهان جي گهروارين ٻيو

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن جمعي جي ڏينهن مون تي ہ سؤ ڀيرا درود پاڪ پڙهيو ان جا ہ سؤ سالن جا گناهہ معاف ٿيندا. (كنزالعمال)

نڪاح ڪري ڇڏيو، توهان جو اولاد يتيمن ۾ شامل ٿي ويو، جنهن گهر کي توهان مضبوط نهرايو هو ان ۾ توهان جا دشمن آباد ٿي ويا. هاڻي توهان پنهنجو حال ٻڌايو. اهو ٻڌي هڪ قبر مان آواز اچڻ لڳو: يا اميرُالمُؤمِنِين! اسان جا ڪفن ڦاٽي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويا، اسان جا وار چٽي وڪرجي ويا، اسان جون گلون ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويون، اسان جون اکيون ٻاهر نڪري ڳلن تي اچي ويون ۽ اسان جي ناسن مان پيپ وهي رهيو آهي ۽ اسان جيڪو ڪجهہ اڳتي موڪليو (يعني جهڙا عمل ڪيا) انهن جو بدلو مليو، جيڪو ڪجهہ پوئتي ڇڏيو ان ۾ نقصان ٿيو. (شَرحُ الصُّدُور ص 209، ابن عساكر ج 27 ص 395)

ڪٽي آهن اهي خوبصورت چهرا

حضرتِ سيِّدُنا ابوبڪرصديق رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ خطبي جي دوران فرمائيندا هئا: ڪٽي آهن اهي خوبصورت چهري وارا؟ ڪٽي آهن پنهنجي جوانيءَ تي ناز ڪرڻ وارا؟ ڪيڏانهن ويا اهي بادشاه جن عاليشان شهر تعمير ڪرايا ۽ انهن کي مضبوط قلعن سان محفوظ ڪيو؟ ڪيڏانهن هليا ويا ميدانِ جنگ ۾ غالب اچڻ وارا؟ بيشڪ زماني انهن کي ذليل ڪيو ۽ هاڻي اهي قبر جي اونداهين ۾ پيا آهن. جلدي ڪيو! نيڪين ۾ اڳتي وڌو ۽ نجات طلب ڪيو.

(شُعَبُ الايمان لِلبَيهَقِي ج 7 ص 365 حديث 10595)

هينئر ڪان ئي تياري ڪريو

منا منا اسلامي ڀائرو! اميرُالمُؤمِنِين حضرت سيِّدُنا صديقِ اڪبر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ اسان کي دنيا جي ناپائيداري، ان جي بيوفائين ۽ قبر جي اونداهين جو احساس ڏيارينديِ غفلت پري نند مان سجاڳ ڪندي،

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وت منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نه پڙهي ته ماڻهن مان اهو ڪنجوس ترين شخص آهي. (ترغيب و ترهيب)

قبر ۽ حشر جي تياري جو ذهن ڏئي رهيا آهن. واقعي عقلمند اهو ئي آهي جيڪو موت کان پهريان موت جي تياري ڪندي نيڪين جو ذخيرو گڏ ڪري ۽ سنتن جو مدني ڏيئو قبر ۾ گڏ ڪٽي وڃي ۽ ائين قبر جي روشني جو انتظام ڪري، نه ته قبر هرگز اهو لحاظ نه ڪندي ته منهنجي اندر ڪير آيو آهي! امير هجي يا فقير، وزير هجي يا ان جو مُشِير، حاڪم هجي يا محڪوم، آفيسر هجي يا پٽيوالو، سيٺ هجي يا ملازم، ڊاڪٽر هجي يا مريض، ٺيڪيدار هجي يا مزدور جيڪڏهن ڪنهن به آخرت جي تياري ۾ گهٽتائي ڪئي، نمازون گهٽي قدر قضا ڪيون، رمضان شريف جا روزا بنا عذرِ شرعي نه رکيا، فرض هوندي به زڪوٰة نه ڏني، حج فرض هيو پر ادا نه ڪيو، طاقت هئڻ باوجود به شرعي پردو نه ڪرايو، ماءُ پيءُ جي نافرماني ڪئي، ڪوڙ، غيبت، چغلي جي عادت رهي، فلمون ڊراما ڏسندا رهيا، گانا باجا ٻڌندا رهيا، ڏاڙهي ڪوڙائيندا يا هڪ مُٺ کان گهٽائيندا رهيا. مطلب ته تمام گهٽا گناهه ڪندا رهيا ته الله عَزَّوَجَلَّ ۽ ان جي رسول صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي ناراضگي جي صورت ۾ حسرت ۽ ندامت کان سواءِ ڪجهه به هٿ نه ايندو. جنهن فرضن سان گڏوگڏ نفلن جي به پابندي ڪئي، رمضان المبارڪ کان علاوه نفلي روزا به رکيا، گهٽي گهٽي، چوڪ چوڪ، نيڪي جي دعوت جون ڏومون مچايون، قرآنِ پاڪ جي تعليم نه صرف پاڻ حاصل ڪئي پر ٻين کي به ڏني، "چوڪ درس" ڏيڻ ۾ گهبراهٽ محسوس نه ڪئي، "گهر درس" شروع ڪيو، سنتن جي تربيت جي مدني قافلن ۾ هر مهيني گهٽ ۾ گهٽ ٽي ڏينهن سفر ڪرڻ سان گڏوگڏ ٻين مسلمانن کي به

ان جو ذهن ڏنو، روزانو مدني انعامات جو ڪارڊ پري هر مدني مهيني جي ابتدائي 10 ڏينهن ۾ پنهنجي ذميدار کي جمع ڪرايو، **الله** عَزَّوَجَلَّ ۽ ان جي پياري **رسول** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي **فضل و ڪرم** سان ايمان سلامت ڪٽي دنيا مان ويو تہ **اِنْشَاءَالله** عَزَّوَجَلَّ ان جي قبر ۾ حشر تائين رحمتن جو نزول ٿيندو رهندو ۽ **نورِمصطفيٰ** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جا جلوا عام رهندا.

قَبْر میں لہرائیں گے تا حَشْر چشمے نور کے
جلوہ فرما ہوگی جب طَلْعَت رسولُ اللہ کی (حدائقِ بخشش شریف)

گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟

اي عاشقانِ رسول! بس هر دم دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول سان وابستہ رهو **اِنْشَاءَالله** عَزَّوَجَلَّ بنهي جهانن ۾ ٻيڙا پار ٿي ويندا. اچو! توهان جي ترغيب لاءِ هڪ ايمان افروز مدني بهار توهان جي اڳيان پيش ڪيان ٿو: مليز (بابُ المدينہ ڪراچي) جي هڪ اسلامي ياءُ (عمر تقريباً 27 سال) جو ڪجهه هن طرح سان بيان آهي تہ مون کي نندپڻ ۾ نعتون پڙهڻ جو شوق هيو، گهريلو فنڪشن (پروگرامن) ۾ ڪڏهن ڪڏهن فرمائش تي گانا ڳائيندو هيس آواز سٺو هجڻ سبب خوب داد ملندو هو جنهن سبب مان خوشيءَ ۾ نہ ماپندو هيس. جڏهن ٽورو وڏو ٽيس تہ ڳٽار (موسيقي اوزار) سکڻ جو شوق ٿيو، پوءِ مون باقاعده گانا سکڻ لاءِ اڪيڊمي ۾ داخلا ورتي، ڪافي سالن تائين سکڻ کان پوءِ مان ڳائڻ جي مقابلي ۾ حصو وٺڻ شروع ڪيو، ڪيترن ئي ٽي وي چينلن تي بہ ڳايو. وقت سان گڏوگڏ شهرت بہ

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نه پڙهيو ان جفا ڪئي. (عبدالرزاق)

ملندي وئي. پوءِ مون کي دبئي جي تمام وڏي پروگرام ۾ شرڪت جو موقعو مليو، اتان کان هِند (پارت) هليو ويس جتي تقريباً ڇهه مهينن تائين ڳائڻ جي مختلف پروگرامن ۾ حصو ورتو، وڏن وڏن پروگرامن ۾ ۽ فلمن ۾ گانا ڳايا ۽ ڪافي نالو ۽ مال ڪمايو. پوءِ ڳائڻ جي ٽيم سان دنيا جي مختلف ملڪن ۾ ويس جن ۾ "ڪينيڊا (ٽورنٽو، وِينڪُوَر)، آمريڪا جي 10 رياستن (شڪاگو، لاس اينجلس، سان فرانسيسڪو وغيره)، انگلينڊ (لنڊن) ۾ ويس. جڏهن ڪجهه عرصي لاءِ وطن موٽي آيس تہ گهر وارن ۽ محلي وارن تمام گهٽي حوصلا افزائي ڪئي، جيتوڻيڪ ان سان نفس کي تہ ڏاڍو مزو آيو پر دل جي دنيا بي سڪون هئي، ڪجهه گهٽتائي محسوس ٿي رهي هئي. دل روحانيت جي طلبگار هئي، نماز جي لاءِ مسجد ۾ اچڻ وڃڻ ٿيو تہ اتي عشاء جي نماز کان پوءِ ٽيڪ واري فيضانِ سنت جي درس ۾ شرڪت جي سعادت ملي. درس سنو ان ڪري مان ڪڏهن ڪڏهن ان ۾ ويهڻ لڳس پر دل ۽ دماغ ۾ بار بار ملڪ کان ٻاهر وڃڻ گانا ڳائڻ، مال ملڪيت ڪمائڻ ۽ شهرت حاصل ڪرڻ جو پوت سوار هو، درس کان بعد اسلامي ڀائر مون تي جيئن ئي انفرادي ڪوشش شروع ڪندا هئا تہ مان بهانا ڪري نڪري ويندو هيس. هڪ رات سمهي پيس تہ خواب ۾ دعوتِ اسلامي جي هڪ مبلغ جي زيارت ٿي جيڪو مٿانهين جڳهه تي بينو مون کي پاڻ وٽ اچڻ لاءِ سڏي رهيو هو ائين لڳو جڻ مون کي گناهن جي دلدل کان نڪرڻ لاءِ چئي رهيو هو، جڏهن صبح جو اٿيس تہ پنهنجي موجوده زندگي جي معمولات تي ڪجهه دير غور وفڪر ڪيو پر گناهن واري ساڳي

حالت رهي، ڪجهه عرصي بعد مان هڪ خواب وري ڏٺو جنهن مون کي جهنجهوڙي ڇڏيو! ڇا ٿو ڏسان ته مان مري ويو آهيان ۽ منهنجي لاش کي غسل ڏنو پيو وڃي پوءِ مون پاڻ کي برزخ ۾ ڏٺو، ان وقت مان پنهنجو پاڻ کي تمام گهٽو بي وس محسوس ڪيو، هاڻي مون پنهنجو پاڻ کي چيو: "تون تمام گهٽو مشهور ٿيڻ پيو چاهين نه، ڏنئي پنهنجي اوقات!" صبح جڏهن اک کلي ته مان پگهر ۾ آلو هيس ۽ منهنجو جسم ڏکي رهيو هو ۽ ائين لڳي رهيو هو هڪ دفعو ٻيهر موقعو ڏئي ڪري مون کي دنيا ۾ موڪليو ويو آهي. هاڻي منهنجي دماغ تان گانا ڳائڻ جو شوق بالڪل ختم ٿي چڪو هو، مان گناهن کان سچي توبہ ڪئي ۽ اهو پڪو عزم ڪيو ته اڳتي ڪنهن به صورت ۾ گانا نه ڳائيندس. جڏهن گهر وارن کي ان ڳالهه جي خبر پئي ته انهن سخت مزاحمت ڪئي پر اللّٰه عَزَّوَجَلَّ ۽ رسول صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي ڪرم سان منهنجو مدني ذهن بٽجي چڪو هو ۽ مان پنهنجي فيصلي تي قائم رهيس. مون کي خواب ۾ ٻيهر انهيءَ ئي مبلغ جي زيارت ٿي، انهن منهنجي حوصلا افزائي فرمائي. اللّٰه عَزَّوَجَلَّ جي هن ارشاد مبارڪ:

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۶۹﴾

(پاره21، العنڪبوت 69)

ترجمو ڪنزالايمان: ۽ جن اسان جي راه ۾ ڪوشش ڪئي اسان ضرور انهن کي پنهنجي راه هلائينداسين ۽ بيشڪ اللّٰه نيڪن سان گڏ آهي.

جي مطابق مون کي دعوتِ اسلامي ۾ استقامت ملي وئي. مان نمازن جي پابندي شروع ڪري ڇڏي، پنهنجي چهري تي ڏاڙهي شريف

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو مون تي درود پاڪ پڙهڻ وساري وينو اهو جنّت جو رستو پُلجي ويو. (طبراني)

سجائي ۽ پنهنجي متي ڪي سبز سبز عمامي سان سرسبز ڪري ڇڏيو. پهريان مان گانن جا شعر پڙهندو هيس هاڻي مكتبة المدينہ مان شايع ٿيڻ وارن ڪتابن ۽ رسالن جو مطالعو ڪرڻ منهنجو معمول هيو. هڪ رات جڏهن ڪتاب پڙهندي پڙهندي ستس تہ منهنجي قسمت جو ستارو چمڪيو ۽ مون ڪي خواب ۾ پنهنجي پياري آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي زيارت نصيب ٿي جنهن تي مان پنهنجي ربّ عَزَّوَجَلَّ جو جيترو بہ شڪر ادا ڪريان گهٽ آهي. ان سان منهنجي دل ڪي تمام گهڻي خوشي ملي. پوءِ مفتيء دعوتِ اسلامي حضرتِ علّامہ حافظ مفتي محمد فاروق عطّاري مدَني رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه جي قبر مسلسل برسات جي ڪري ڪلي تہ ان جي صحيح سلامت بدن، تازہ ڪفن، سبز سبز عمامي ۽ زلفن جا جلوہ ڏسي خوشيءَ منجهان جهومي پيس تہ دعوتِ اسلامي سان وابستہ رهڻ وارن تي اللهعَزَّوَجَلَّ ۽ رسول صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ڪيڏو نہ ڪرم ۽ احسان آهي. مدني ڪم ڪندي ڪندي ڪالهہ جو ڀڳڻو جنيد شيخ مدني ماحول جي برڪت سان اڄ مبلغِ دعوتِ اسلامي ۽ نعت خوان بڻجي ويو. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ! هي بيان لکڻ تائين مون ڪي دعوتِ اسلامي جي ذيلي مشاورت جي خادم (نگران) جي حيثيت سان مسجد ۽ بازار ۾ فيضانِ سنت جو درس ڏيڻ، صداءِ مدينہ لڳائي يعني نمازِ فجر لاءِ جاڳائڻ، علاقائي دورو براءِ نيڪي جي دعوت ڏيڻ جي سعادت حاصل آهي. اللهعَزَّوَجَلَّ مون کي مرڻ گهڙي تائين مدني ماحول ۾ استقامت نصيب فرمائي.

اٰمِين بِجَاہِ النَّبِيِّ الْاَمِين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي. (طبراني)

الله عَزَّوَجَلَّ جي 99 نالن جي خواب ۾ ترغيب

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! دنيا جي مشهور ۽ معروف اڳوٽي ڳائٽي جنيد شيخ هيءَ "مدني بهار" لکرائڻ جي ڪجهه ڏينهن کان پوءِ سگِ مدينه عُفِيَ عنه کي ٻڌايو ته "اَلْحَمْدُلله عَزَّوَجَلَّ ڪجهه ڏينهن اڳ مونکي هڪ دفعو ٻيهر سرڪارِنامدار صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ديدار ٿيو، جنهن ۾ الله عَزَّوَجَلَّ جا نالا ياد ڪرڻ جو اشارو مليو. اَلْحَمْدُلله عَزَّوَجَلَّ مون اهي ياد ڪري ڇڏيا آهن." پيارا پيارا اسلامي ڀائرو! سُبْحٰنَ الله عَزَّوَجَلَّ هونءَ ته حديثِ پاڪ ۾ الله تعاليٰ جا 99 نالا ياد ڪرڻ جي فضيلت موجود آهي پر وڌيڪ خوشنصيبي اها جو آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن خواب ۾ تشريف وني اچي پنهنجي عاشق کي خصوصيت سان ان جي ترغيب ارشاد فرمائي. 99 اَسماءُ الحُسنيٰ جي فضيلت ٻڌو ۽ خوش ٿيو: الله عَزَّوَجَلَّ جي محبوب، داناءِ غيوب، مُنَزَّهٌ عَنِ العيوب صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ رحمت نشان آهي: الله عَزَّوَجَلَّ جا 99 نالا آهن جن انهن کي ياد ڪيو اهو جنت ۾ داخل ٿيندو. (صحيح بخاري ج 2 ص 229 حديث 2736)

(تفصيلي معلومات لاءِ "نزهة القاري شرح صحيح البخاري" صفحي 895 کان 898 تائين ملاحظه فرمايو)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجهه سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿو، تاجدارِ رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي هڪ ييرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي. (مسلم)

ٻه مون سان گڏ هوندو. (ابن عساكر ج 9 ص 343)

سنّتیں عام کریں، دین کا ہم کام کریں
نیک ہو جائیں مسلمان، مدینے والے

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

"مدني حليواپنايو" جي چوڌهن اکرن جي نسبت سان لباس جا 14 مدني گل

تي فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: ۞ جنّ جي اکين ۽ ماٺهن جي اوگهڙ وچ ٻه پردو اهو آهي جو جڏهن ڪپڙا لاهي تہ بِسْمِ اللهِ چوي. (المعجم الاوسط للطبراني ج 10 ص 173 حديث 10362) مُفسّر شهير، حڪيم الاُمّت، حضرت مفتي احمد يار خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الحَنّان فرمائن ٿا: يعني جيئن ديوار ۽ پردو ماٺهن جي لاءِ اوٽ (يعني آڙ) ٻڌجي ٿو ائين ئي الله عَزَّوَجَلَّ جو ذڪر جنّن جي نگاهن کان اوٽ ٻڌجندو تہ جيئن جنّ ان کي ڏسي نہ سگهن. (مراٰةالمناجيح ج1 ص 268) ۞ جيڪو شخص ڪپڙو پائي ۽ هي پڙهي: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ كَسَانِیْ هٰذَا وَرَزَقَنِیْهِ مِنْ غَیْرِ حَوْلٍ مِّنِّیْ وَلَا قُوَّةٍ (تمام تعريفون الله عَزَّوَجَلَّ جي لاءِ جنهن مونکي هي ڪپڙا پارايا ۽ منهنجي طاقت ۽ قوت بغير مون کي عطا فرمايو) تہ ان جا اڳيان پويان گناهہ معاف ٿي ويندا. (ابوداؤد ج 4 ص 59 حديث 4023) ۞ جيڪو قدرت هئڻ باوجود سنا ڪپڙا پائڻ تواضُع (يعني عاجزي) جي ڪري ڇڏي ڏي الله عَزَّوَجَلَّ ان کي قيامت جي ڏينهن ڪرامت جو حُلّو (يعني جنتي لباس) پارائيندو. (ابو داؤد ج 4 ص 326 حديث 4778)

تری سادگی پہ لاکھوں تری عاجزی پہ لاکھوں
ہوں سلامِ عاجزانہ مدنی مدینے والے

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: توهان جتي به هجو مون تي درود پاڪ پڙهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي. (طبراني)

۞ خَاتَمُ الْمُرْسَلِين، رَحْمَةٌ لِّلْعٰلَمِين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو مبارڪ لباس اڪثر سفيد ڪپڙي جو هوندو هو. (كشف الالتباس في استحباب اللباس للشيخ عبدالحق الدهلوي ص 36) ۞ لباس حلال ڪمائي مان هجي ۽ جيڪو لباس حرام ڪمائي مان حاصل ٿئي ان ۾ فرض ۽ نفل ڪا نماز قبول ناهي ٿيندي. (ايضاً 41) ۞ منقول آهي: جنهن ويهي ڪري عمامو ٻڌو، يا بيهي ڪري سَراوِيل (يعني پاجامو يا شلوار) پاتي تہ اللهٗ عَزَّوَجَلَّ ان کي اهڙي مرض ۾ مبتلا فرمائيندو جنهن جي دوا ناهي. (ايضاً 39) ۞ پائڻ مهل ساڄي پاسي کان شروع ڪيو مثلاً جڏهن ڪُرتو پايو تہ پهرين آستين ۾ ساڄو هٿ داخل ڪيو پوءِ کاٻو هٿ کاٻي آستين ۾. (ايضاً 43) ۞ اهڙي طرح پاجامو پائڻ مهل پهرين ساڄي پانچي ۾ ساڄو پير داخل ڪيو ۽ جڏهن (ڪُرتو يا پاجامو) لاهيو تہ ان جو خلاف يعني کاٻي پاسي کان شروع ڪيو ۞ دعوت اسلامي جي اشاعتي اداري مكتبةالمدينہ جي شايع ٿيل 1197 صفحن تي مشتمل ڪتاب "بهار شريعت" جلد 3 صفحي 409 تي آهي: سنت هي آهي تہ دامن جي ڏيگهہ اڌ پني تائين هجي ۽ آستين جي ڏيگهہ وڌ مان وڌ آڱرين جي پورن تائين ۽ ويڪر هڪ گرانٹ هجي (ردالمحتار ج 9 ص 579) ۞ سنت هي آهي مرد جو تهبند (گوڏ) يا پاجامو پيڏين کان مٿي رهي. (مرآة ج 6 ص 94) ۞ مرد مردانو ۽ عورت زنانو ئي لباس پائي. ننڍن ٻارن ۽ ٻارڙين ۾ بہ هن ڳالهہ جو لحاظ رکو ۞ دعوت اسلامي جي اشاعتي اداري مكتبة المدينہ جي شايع ٿيل 1250 صفحن تي مشتمل ڪتاب "بهار شريعت" جلد 1 صفحي 481 تي آهي: مرد جي لاءِ ڏُن کان هيٺ گوڏن جي هيٺ تائين عورت آهي يعني ان جو ڍڪڻ فرض آهي، ڏُن هن ۾

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **مون تي درودشريف جي ڪثرت ڪريو، بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت آهي.** (ابو يعليٰ)

داخل ناهي ۽ گوڏا داخل آهن. (درمختار و ردالمحتارج 2 ص 93) **هن زماني ۾ ڪئي اهڙا آهن جيڪي تهبند (گوڏ) ائين پائيندا آهن جو پيڙو (يعني ڏُن جي هيٺ) جو ڪجهه حصو ڪليل رهندو آهي جيڪڏهن ڪُرتي وغيره سان اهڙي طرح ڍڪيل هجي جو جِلد (يعني ڪل) جي رنگت ظاهر نه ٿئي ته خير، نه ته حرام آهي ۽ نماز ۾ چوٿائي برابر ڪليل رهي ته نماز نه ٿيندي.** (بهارشريعت) ۞ **اڇڪلهه ڪجهه ماڻهو سر عام ماڻهن جي سامهون نيڪر (هاف پينٽ) پائي گهمندا آهن جنهن سان انهن جا گوڏا ۽ رانون نظر ايندڙون آهن هي حرام آهي، اهڙن جي ڪليل گوڏن ۽ رانن ڏانهن نظر ڪرڻ به حرام آهي، بالخصوص سمنڊ جي ڪناري، راند روند جي ميدان، ورزش جي جڳهن تي اهڙا منظر گهٽا هوندا آهن، تنهنڪري اهڙين جڳهن تي وڃڻ لاءِ سخت احتياط ضروري آهي** ۞ **تڪبّر طور جيڪو لباس هجي اهو ممنوع آهي، تڪبر آهي يا نه ان جي سجاڻپ ائين ڪري جو ان ڪپڙن جي پائڻ کان پهرين پنهنجي جيڪا حالت ڏسي ٿو جيڪڏهن پائڻ کان پوءِ به اها ئي حالت آهي ته خبر پئي ان ڪپڙن ۾ تڪبّر پيدا نه ٿيو، جيڪڏهن اها حالت باقي نه رهي ته تڪبر اچي ويو، تنهن ڪري اهڙن ڪپڙن کان بچي جو تڪبّر بُري صفت آهي.**

(بهارشريعت ج 3 ص 409، ردالمحتارج 9 ص 579)

مَدَني ڦُليو

ڏاڙهي، زُلفَ، مٿي تي سبز سبز عمامو شريف (سائو رنگ گهٽو ڊارڪ نه هجي) ڪَليَن وارو سفيد ڪُرتو سنت جي مطابق اڌ پني تائين ڊگهو، آستينون هڪ گراڻ ويڪريون، سيني تي دل واري

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **مون تي درود شريف پڑهو الله تعاليٰ توهان تي رحمت موڪليندو.**
(ابن عدي)

پاسي ڪيسي ۾ نمايان مسواڪ، پاجامو يا سلوار پيڏين ڪان مٿي، ۽ مٿي تي سفيد چادر ۽ مدني انعامات تي عمل ڪندي پردي ۾ پردو ڪرڻ لاءِ ناسي چادر به گڏ هجي ته مدينہ مدينہ.

بيان ڪيل مدني حليي ۾ جڏهن ڪنهن اسلامي ياءُ ڪي ڏسندو آهيان ته منهنجي دل باغ باغ بلڪ باغ مدينہ ٿي ويندي آهي.

دعاءِ عطار: **يااللہ** عَزَّوَجَلَّ! **مون ڪي، ۽ مدني حليي ۾ رهڻ وارن تمام اسلامي ياڻرن ڪي سبز سبز گنبذ جي سايي ۾ شهادت، جنتُ البقيع ۾ مدفن ۽ جنتُ الفردوس ۾ پنهنجي پياري محبوب** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جو پاڙو نصيب فرماءِ.**

اٰمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

ان کا دیوانہ عمامہ اور زلف وریش میں
لگ رہا ہے مدنی حلیے میں وہ کتنا شاندار

هزارين سنتون سکڻ جي لاءِ مکتبة المدينہ جا شايع ٿيل ۽ ڪتاب 312 صفحن تي مشتمل ڪتاب "بهار شريعت" حصو 16 ۽ 120 صفحن جو ڪتاب "سنتيں اور آداب" هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو. سنتن جي تربيت جو هڪ بهترين ذريعو دعوت اسلامي جي مدني قافلن ۾ عاشقان رسول سان گڏ سنتن پريو سفر آهي.

سیکھنے سنّتیں قافلے میں چلو　　لوٹنے رحمتیں قافلے میں چلو
ہوں گی حل مشکلیں قافلے میں چلو　　پاؤ گے بَرَکتیں قافلے میں چلو
صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب!　　صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

فرمان مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ييرا صبح ۽ ڏهه ييرا شام درود پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي. (مجمع الزوائد)

فهرست

عنوان	صفحو	عنوان	صفحو
درود شريف جي فضيلت	1	دنيا، آخرت جي تياري لاءِ خاص آهي	18
قبرون ڏسڻ ۾ هڪجهڙيون پر اندر.....	5	ميّت جو اعلان	19
آخر موت آهي	8	مُردي جي پڪار	20
اسان دنيا ۾ ترتيب وار آيا آهيون پر.....	9	قَبَر جي پڪار	20
پهريان ڪا اهڙي رات نه گذاري هوندي	10	جنت جو باغ يا جهنم جو ڪڏو	22
اعليٰ حضرت جي وصيت	11	فرمانبردار تي قبر جي رحمت	22
سگِ مدينہ جي وصيت	11	پاڙي واري مردن جي پُڪار	23
محبوبِ باري جي اشڪباري	12	مُردن سان گفتگو	23
آخرت جي پهرين منزل قبر آهي	12	ڪٿي آهن اهي خوبصورت چهرا	24
جنازو خاموش مبلغ آهي	13	هينئر ڪان ئي تياري ڪريو	24
اونداهي خوف جو سبب آهي	14	گلوڪار دعوتِ اسلامي ۾ ڪيئن آيو؟	26
عاليشان محل جو عبرتناڪ واقعو	15	الله جي 99 نالن جي خواب ۾ ترغيب	30
دنيا جا طلبگار	16	لباس جا 14 مدني گل	31
دنيا جو ڏوڪو	17	مَدَني حُليو	33
دنيا ۾ مسافر ٿي رهو	18	فهرست	35

هي رسالو پڙهي ڪري ٻئي کي ڏئي ڇڏيو

شادي غمي جي تقريبن، اجتماعن، عرسن ۽ ميلاد جي محفلن وغيره ۾ مڪتبة المدينہ جي شايع ڪيل رسالن ۽ مدني گلن تي مشتمل پمفلٽ تقسيم ڪري ثواب ڪمايو، گراهڪ کي به ثواب جي نيت سان تحفي طور ڏيڻ جي لاءِ پنهنجي دڪانن تي به رسالا رکڻ جو معمول بڻايو، اخبار فروشن يا پارن جي ذريعي پنهنجي پاڙي جي گهر گهر ۾ هر مهيني گهٽ ۾ گهٽ هڪ عدد سنتن پريو رسالو يا مدني گلن جو پمفلٽ پهچائي نيڪيءَ جي دعوت جون ڏومون مچايو.